

Motion till riksdagen

1989/90:Kr319

av Margareta Fogelberg m.fl. (fp)

Fornfynd

Skärpta straffbestämmelser för användning av metallsökare för sökning av fornminnen

Under våren och hösten 1989 har upprepade plundringar av fornminnen ägt rum på Gotland och Öland. Enstaka incidenter har även anmälts från olika platser på fastlandet. Plundringarna har haft en omfattning som hittills varit okänd i Sverige. De har uppenbarligen bedrivits systematiskt, med stor precision och med ett omfattande förarbete. De skiljer sig markant mot tidigare överträdelser som mer haft karaktären av missriktad hobbyverksamhet.

Det står utom allt tvivel att plundringarna är välplanerade och bedrivs i ett direkt syfte. Mycket pekar på att det kan vara fråga om professionella ligor som opererar från baser utanför vårt land.

Bestämmelser som reglerar användandet av metallsökare vid fornminnen finns i 2 kap. 18–20 §§ kulturminneslagen (KML). Bestämmelserna har överförts från fornminneslagen (FML) i huvudsak oförändrade. På Gotland får metallsökare inte användas utan tillstånd. I övrigt är bestämmelserna utformade som ett generellt förbud att utan tillstånd använda eller medföra metallsökare på fast fornlämning eller använda metallsökare inom område där s.k. hembudspliktigt fornfynd påträffats.

I samband med att bestämmelserna om metallsökare infördes i FML ändrades även straffbestämmelserna. I detta hänseende innebar ändringen i sak att en enhetlig straffskala skulle gälla för samtliga brott mot FML. Bestämmelser om särskild påföljd för grovt brott togs bort. Syftet var att komma ifrån gränsdragningen mellan normalbrott och brott som var att anse som grovt. Den enhetliga straffskalan behölls i KML.

Erfarenheten av fjolårets insatser för att förhindra kriminell användning av metallsökare har emellertid visat att den relativt låga straffsatsen – böter eller fängelse i högst sex månader – kan försvåra polisens utredningsarbete samtidigt som ingripanden ofta lägprioriteras till förmån för brott där höga straff kan utdömas. Plundring av fyndplatser kan med fog jämföras med grova jaktbrott enligt jaktlagstiftningen. Vid sådant brott skall särskilt beaktas om tillgreppet gällde ett utrotningshotat, sällsynt eller värdefullt vilt eller om det har utförts vanemässigt och i större omfattning. Den som gör sig skyl-

dig till grovt brott kan dömas till fängelse i högst två år vilket ger polisen möjligheter att ingripa med tvångsåtgärder, som t ex anhållande, samtidigt som preskriptionstiden förlängs till fem år mot två år enligt KML.

Mot. 1989/90
Kr319

Kostnader för inlösen av fornyfynd

Man kan inte bortse ifrån att de nu ökade plundringarna även kan ha ett samband med statens möjligheter att betala skälig ersättning för upphittade fornyfynd. Även om denna ersättning aldrig kan eller bör tävla med de priser som betalas i mynhandeln och liknande försäljningsställen eller på den illegala marknaden är det synnerligen angeläget att ersättningen kan uppfattas som rimlig av upphittaren. Statens historiska museer har under de senaste budgetåren endast kunnat budgetera 25 000 kr. för detta ändamål. Beloppet har visat sig klart otillräckligt.

Detta problem har tidigare uppmärksammats av nuvarande utbildningsministern som i egenskap av kulturminister i proposition 1987/88:104 om kulturmiljövård kommenterar såväl de nya reglerna för utökad hembudsplikt av fornyfynd som riksantikvarieämbetets och statens historiska museers möjlighet att kunna utbetala skälig och väl avvägd hittelön på följande sätt (sid 132):

— — — är det angeläget att medlen för inlösen och hittelön vid fornyfynd kan ökas. Medel för detta ändamål finns nu budgeterade under anslaget Statens historiska museer. Behovet av att belasta detta anslag för fornyfynd växlar dock beroende på omfattningen av fornyfynd av olika värde som påträffas.

Av detta skäl bör medel inom de ramar jag här har föreslagit för vård av kulturlandskap och fornlämningar tills vidare också kunna användas för att vid behov förstärka de resurser för inlösen och hittelön av fornyfynd som finns hos myndighetens museer.

Under det senaste budgetåret har ca 25 000 kr. omförts från anslaget för vård av fornlämningar till inlösen av fornyfynd. Genom att myndighetens resurser för värden av fornlämningar är otillräcklig är en sådan lösning på längre sikt otillfredsställande. Inte minst med hänsyn till att behovet av resurser för inlösen och hittelön av fornyfynd kan variera betydligt mellan olika budgetår talar starka skäl för att ett nytt, särskilt anslag för ändamålet införs. Om så sker undviker man att andra angelägna behov inom kulturminnesvården måste eftersättas utan att detta är en följd av en medveten nedprioritering från statsmakternas sida. En möjlighet kan vara att ge ett nytt anslag samma eller liknande konstruktion som den som finns för anslaget på G 36 Inköp av vissa kulturföremål. Anslaget, som disponeras efter beslut av regeringen, kan belastas med högre belopp än vad som finns beräknat i statsbudgeten. Regeringen har att i efterhand för riksdagen anmäla den medelsförbrukning som erfordrats. Med utgångspunkt i det anförda bör regeringen senast i nästa års budgetproposition lägga fram förslag om ett nytt, särskilt anslag för inlösen och hittelön vid fornyfynd.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av lagen

(1988:950) om kulturminnen m.m. som innebär en skärpning av straffskalan för brott mot bestämmelserna till skydd för fornlämningar och fornfynd.

Mot. 1989/90
Kr319

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett nytt anslag på statsbudgeten för inlösen och hittelön vid fornfynd.

Stockholm den 25 januari 1990

Margareta Fogelberg (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

Lola Björkquist (fp)

Christer Eirefelt (fp)